

Історія та культура України

викладач:
Олена Войтюк

kmvpm_vos@ztu.edu.ua

Тема 1. Феномен української історії та культури

Історія України – це наука і навчальна дисципліна, що вивчає історію земель сучасної України, українського народу та інших національностей, що проживають на території України, від доісторичних часів до сьогодення

Українська культура - сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених українським народом протягом його історії.

Протягом століть сформувалося розмаїття концепцій щодо тлумачення таких понять, як «історія» та «культура». Усі ці підходи умовно поділяють на лінійні та нелінійні концепції історико-культурного розвитку.

Культуру називають другою *природою людини*. Становлення стійкого розмежування «природного» і «культурного» відносять до філософії доби Відродження та Нового часу. На сучасному етапі ці поняття можуть протиставляти або поєднувати у нові терміни, наприклад, «екологічна культура».

Питання співвідношення культури та цивілізації є дискусійним. Поняття «культура» та «цивілізація» сформувалися як самостійні завдяки ідеям Просвітництва. Протягом ХІХ ст. поняття «культура» і «цивілізація» використовували як тотожні, які мають один і той самий пізнавальний, світоглядний та ідеологічний зміст. Нині існує кілька позицій щодо їх взаємозв'язку — ототожнення, протиставлення і взаємозумовленості.

Феномен культури є поліфункціональним, що впливає з розуміння культури як суспільно-історичного явища.

Джерела вивчення історії та культури України
можна об'єднати у кілька груп:

- пам'ятки духовної культури, зафіксовані в усній формі;
- пам'ятки матеріальної культури;
- писемні джерела;
- живопис як симбіоз духовної та матеріальної культур

Історичне джерело

- ✓ носій історичної інформації, певна кількість артефактів минулого (старожитностей), що виникли як продукт розвитку природи й культури та відображають той чи інший бік людської діяльності;
- ✓ будь-які засоби інформації, що безпосередньо відображають історичний процес і дають можливість вивчати минуле людського суспільства, тобто все створене людиною, що дійшло до наших днів у вигляді предметів матеріальної культури, писемних пам'яток, усної творчості тощо

- **Речові** – пам'ятки матеріальної культури: залишки житла; знаряддя виробництва; предмети побуту; архітектурні пам'ятники, житло, посуд, одяг.
- **Писемні** – зафіксовані на камені, кераміці, папірусі, пергаменті, папері та інших матеріалах літописи, хроніки, документи, мемуари, щоденники, листи.
- **Усні** – фольклор, легенди і міфи, казки.
- **Етнографічні** – пам'ятки, які розповідають про характер і особливості побуту, культури, звичаїв народів.
- **Лінгвістичні (мовні)** – мовні явища та дані з історії розвитку певної мови.
- **Аудіовізуальні** – кіно-, фото- та аудіодокументи (фонодокументи).

Класифікація історичних джерел за Ярославом Калакурою

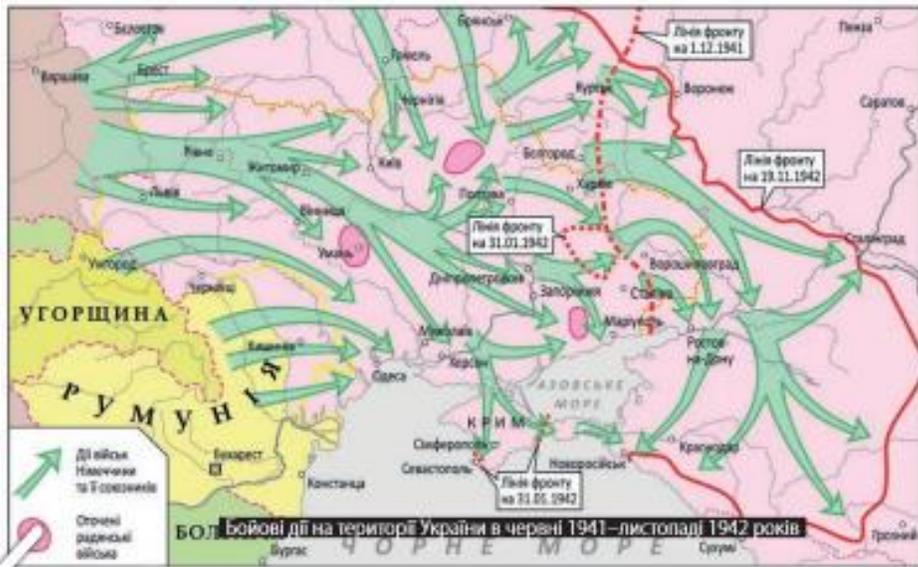

- ✓ Речові.
- ✓ Словесні (вербальні).
- ✓ Зображальні.
- ✓ Звукові (аудіальні).
- ✓ Поведінкові – фіксують інформацію, що відображає поведінку людей, обряди, звичаї, ритуали, які сприймаються візуально або відтворюються художніми, поведінковими засобами (весілля, хрестини, похорони, свята врожаю, фестивалі, мітинги, спортивні заходи, демонстрації).
- ✓ Конвенціональні – джерела умовних позначень (ноти, електрокардіограми, графіки).

Класифікація писемних джерел

- ❖ Документальні (законодавчі, актові, діловодні, статистичні, судово-слідчі, дипломатичні, програмні документи політичних партій і громадських об'єднань).
- ❖ Оповідні (літописи, твори політичної, наукової, навчальної, художньої літератури, публіцистика).
- ❖ Періодична преса.
- ❖ Джерела особового походження (спогади, мемуари, щоденники, листи, автобіографії).
- ❖ Матеріали конкретно-соціологічних досліджень.

Інтерактивні картки «Україна в роки Другої світової війни (1939-1945)»

Німеччина
проти СРСР

Найбільша
танкова
битва

18 грудня 1940 року Гітлер підписав план «Барбароса». Поблизу західних кордонів СРСР розгорнулися головні сили Вермахту й армії союзників. 15 червня 1941 року радянське командування почало перегрупування прикордонних військ. Уночі 22 червня Москва підняла по тривозі військові частини і флот. Але було пізно: німецька авіація (люфтваффе) вже бомбила Житомир, Київ, Одесу, Севастополь, інші міста. Почалася німецько-радянська війна.

СРСР із союзника перетворився на противника. Перший рік війни став для Червоної армії катастрофою. Ворог вивнено просувався на схід. 22 липня 1942 року Україна була повністю окупована.

«Біля скверика німці завзято вовтузилися... Зв'язківці тягли дроти... З гучномовців загриміло: "От советского информбюро. В тяжелых, изнурительных боях под Кировоградом, Белой Церковью и Винницей враг полностью разбит! Он потерял более 60 танков и отброшен далеко на запад!..." Дали таков перелік героїчних вчотків червоноармійців та політруків, які з іменем Сталіна громлять ненавистих фашистів... Виходило, Москва їх без пострілу віддавала Гітлеру, однак робила вигляд, що обороняє».

Із окупаційного роману
Григорія Гусейнова
«Одіссея Шкіпера та Чутайстра»

23–30 червня 1941 року в трикутнику Луцьк – Рівне – Броди відбулася найбільша в світовій історії танкова битва. У бойовищі брали участь 3128 танків Південно-Західного фронту СРСР під командуванням Михайла Кирпоноса. Із боку ворога – 799 танків.

Попри перевагу в чисельності через слабе управління військами, брак дієвого зв'язку, несправність техніки радянські механізовані корпуси зазнали нищівної поразки. Почався відступ. За перший тиждень було знищено 2648 одиниць радянської техніки. Втрати німецької сторони були вдвіть менші.

«Постійні марші та бої, що не припинялися протягом кількох днів, украй виснажили сили танкових екіпажів. Від самого початку війни солдати й офіцери зовсім не мали часу на відпочинок і дуже рідко отримували гарячу їжу. Фізичні сили залишали нас.»

Зі спогадів полковника
Семена Матиша

Остарбайтери перед відправленням до Німеччини, 1942 рік

Остарбайтери

Під час Другої світової війни в Німеччині масово застосовували працю іноземців. Примусових працівників, привезених зі східних окупованих територій, зокрема, райсхумісаріату «Україна», називали «остарбайтери» і примусовували носити розпізнавальну нашивку «OST».

Вивозити людей з України масово почали в 1942 році. 18 січня з Харкова до Кельна вирушив перший ешелон із 1117 особами. 22 січня виїхали перші тисячі працівників із Києва, переважно добровільно, обдурені нацистською пропагандою. З весни вже почалися облави та примусові вивезення. Їх упродовж війни нацисти організували чотири хвилі.

До вересня 1944 року з території УРСР забрано 1,7–2,4 мільйона осіб. Міжнародний військовий трибунал у Нюрнберзі 1946 року визнав примусову працю іноземців у нацистській Німеччині злочином проти людності.

«А що, вже більше ніхто добровільно не зголошується? Немає черг охочих? Щось таке на киян напало раттом, вже ніхто більше в Європу не хоче. Дуже скоро якось усі довідалися, що перший транспорт добровольців мало не замерз у неопалених товарниках. Що з тими, що доїхали? Дроти. Концабрір. Голод... Ну, а це почали доходити листи. "Мамо, мені тут дуже добре, так, як у вересні місяці на Керосинній вулиці". Себто у відомому асфому Києву страшному таборі полонених!»

Із роману Доккі Гуменної «Хрецакий яр»

Ідальня в бараці шахти Емшер-Ліппе в Рурі, Північна Рейн-Вестфалія, 1942 рік

Побут примусових робітників

Із примусовими робітниками поводитися дуже жорстоко. Використовували їхню працю переважно у видобувній та обробній промисловості, на транспорті, будівництві. Децю легше велося задіяним у сільському та домашньому господарстві.

Працювали остарбайтери окремо від німецьких та інших іноземних робітників, перідко по 18 годин на добу. Часто травмувалися, помирали від інфекційних хвороб і виснаження. Мешкали в бараках за колючим дротом. Норми харчування були мізерними. За провини застосовувалися санкції від тілесних покарань до відправлення у штрафний чи концентраційний табір.

«Усі наші, цивільні і військовополонені, працювали на заводі Краус-Мюффер. Жили у бараках по 20 чоловік у кімнаті. Стали на двоповерхових марках. Годували позано. Вранці чорна кавка із сахарином, по дві піллі на одного. На день давали по 500 грамів хліба. На обід суп із брукви, вечора теж суп із калварбі і брукви. Після вечері шикувалися біля бараків, робили перекльчку, а потім отіє на одинадцять лягати спати. Підйом о шостій годині ранку. Працював я в мехцеху заводу».

Зі спогадів остарбайтера Петра Чайки

Ладський військовополонені у таборі, Сумщина 1943 року

Військові полонені

До військових бранців нацисти ставилися не по-людски. До таборів полонених їхали переважно пішки, а тих, хто не міг – розстрілювали. Інколи підвозили у відкритих товарняках, із яких узимку знімали тисячі заморожених тіль. У дорозі помирало 70 % утримуваних. За табірні приміщення слугували дерев'яні хліви без опалення, оточені колючим дротом. В'язні страждали від хвороб, голоду та спраги. Рівень смертності серед полонених червоноармійців становив майже 58 %. Нацисти знищили різніми методами до 500 тисяч радянських бранців, ще 2,6 мільйона померли від жахливих умов утримання.

Ті 836 тисяч військовополонених, кому пощастило вижити, в СРСР назвали нових репресій як десертні і зрадники: 233 тисячі засудили до таборів ГУЛАГу, решту – до трудових батальйонів.

«У жовтні [1941] майнула чутка, ніби полонених... відпускають додому... Та чи зможе діяти? Як їх жевуть німецькі конвоїри, бачити доведеться не один раз. Обірані, брудні, з ознаками побиття, відлені хто як, без реміней, у слухачки на вуха підотках, або ж у засмалених касках, використовуваних, очевидно, замість каски. На спинах, як гуляють тварю на рабах, чорною фарбою виведено "КГ" – військовополонені. Виснажені обличчя, щетина, погляд у землю, покора ї безсилля».

Із книги Дмитра Малакова «Оті два роки... у Києві при німцях»

Полонені в Уманській ямі, 1943 рік

Табори для військових полонених

Протягом перших років війни німці та їхні союзники захопили в полон майже 5 мільйонів радянських військовополонених. Для їх утримання в 242 населених пунктах України створили табори: дулаги (транзитні табори), шталяги (основні для рядових і офіцерів запасу), офлагі (для офіцерів). У 1941 році під Києвом перебувало 665 тисяч військових бранців, 100 тисяч біля Мелітополя та Бердянська, стійки ж під – Керчу.

В Уманському шталязі № 349 полонених тримали просто неба. Там знаходилося від 74 до 103 тисяч колишніх солдат. У перші дні не годували, питної води не було. Люди пішли з калюж. Надалі виділені нацистами харчування вистачало лише для 2 тисяч бранців. Кількість загинувих в Уманській ямі до цього часу не відома.

«В таборах, густо розкиданих у Правобережній Україні, полонених тримали здебільшого в неопалених дощаних сараях – голідних, голих, не дивлячись на великі морози, які доходили цієї зими до 25–36". Вимирали і замерзали десятками тисяч. У Білоцерківському таборі, наприклад, де умови були особливо тяжкі, кожного ранку вивозили кілька автомашин, доверну навантажених померлими та замерзшими».

Зі спогадів Федора Правобережного

Виряння корпусів танків І-34 із застосуванням автоматичного зварювання Євгена Патона, Київський Тагір, Січень 1943 року

Наука для війни

У час війни наука стала на службу воєнним потребам. На схід СРСР було передислоковано Академію наук УРСР, утворено Науково-технічний комітет спрагива оборони. Фізика вляглася за розроблення військових приладів для авіації, радіолокації та пенетраційної, медико – засобів боротьби з ранами. Інститут електророзварювання на чолі з академіком Євгеном Патоновим у Нижньому Тагірі спроектував установку для автоматичного дугового зварювання і застосував його для танків. Це вдвістєро скоротило час, необхідний для збирання танкових корпусів, і поліщило їх міцність. «Патонівський шов» впровадили на 10 танкових заводах і 6 заводів із виготовлення авіабомб.

«Завод був за 8 кілометрів від міста в лісі. Житловий масив поруч... Сім'я офіцера-фронтовика уступила нам квартиру... Нас було одинадцять четверо: я, дружина і сестрові, син Володимир. У січні 1942 року в Інституті електророзварювання провели мольбильну сина Беріна, котрий захищав Київський політехнічний інститут уже в другій війні... Я відідав Беріна в "науку": "Учасні варшави. Ось – дрот, ось – метал, флюкс у відрі. Зходім навчатимемо інших". 11 серпня прибув наш ешелон із Києва. Картина була сумна... Обладнання області... Не краще з людми багато хто пішов на фронт... Я зрозумів: доведеться не лише круто перебудувати роботу для потреб війни, а й одночасно відновлювати сам інститут силами моводів».

Зі спогадів Євгена Патона

Концертна бригада ансамблю пісні і танцю Південно-Західного фронту, 8 і склад – артисти Юрій Тимошенко (лівий ряд по центру) та Юлія Березіна (верхній ряд праворуч), 1942 рік

Мистецтво на фронті

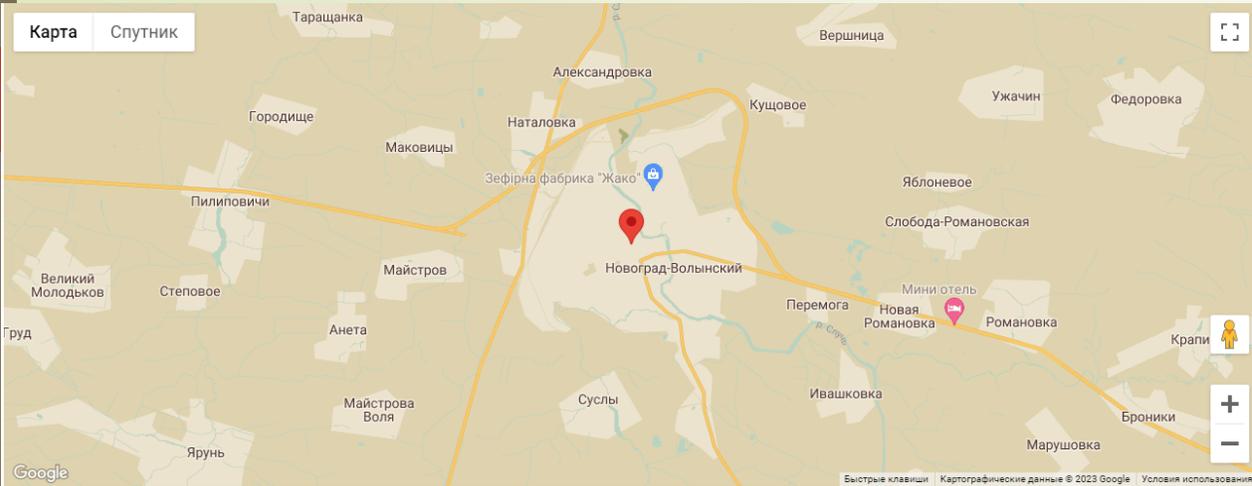

Для моральної підтримки солдатів створили десятки фронтоних музично-драматичних ансамблів, артистичних бригад. Дуже популярними були концерти Ансамблю пісні і танцю Південно-Західного фронту, яким у перші роки війни керував Павло Верський. У цьому колективі підтримався коментий дуєт одесита Юліана Березіна та поетичанки Юрія Тимошенка. На передовій воєни представляли образи кухаря похідної кузні Галкіна в ковпаку та з черпаком і банщика з березовим вінником Мочалкіна. З 1946 року ці артисти відомі як сатирична пара Штепель і Тарануцька.

«Три місяці нашої присутності на фронті дали нам дуже багато. Ми бачили приклади самовідданого служіння Вітчизні, героїзму... Я прийшов до переконання, що білячі не треба відступати піснями про героїв... Гумор і сатира остро сприймалися бійцями. Вони дивились відпочивати після їх важкої ратної праці».

Зі спогадів оперного співака Івана Паторальського

ДРУГА СВІТОВА НА МАПІ УКРАЇНИ

Назва 1946 р.	Новоград-Волинський
Назва 2014 р.	Новоград-Волинський
Назва після перейменування в процесі декомунізації/деколонізації	Звягель
Тип до 1946 р.	місто
Тип 1946 р.	місто
Тип 2014 р.	місто

Дата початку окупації гітлерівцями та їхніми союзниками	9 липня 1941
Дата другої окупації гітлерівцями та їхніми союзниками	18 листопада 1943
Дата першого вигнання гітлерівців та їхніх союзників	12 листопада 1943
Дата остаточного вигнання гітлерівців та їхніх союзників	31 грудня 1943
Загальний час окупації гітлерівцями та їхніми союзниками у днях	899
Кількість мешканців, яких вивезли на примусові роботи під час окупації	10000
Кількість мешканців, знищених гітлерівцями та їхніми союзниками під час окупації	155049
Фронти РСЧА, які брали участь в остаточному вигнанні гітлерівців та їхніх союзників	1-й Український фронт
Армії РСЧА, які брали участь в остаточному вигнанні гітлерівців та їхніх союзників	38-ма армія
Групи армій гітлерівської Німеччини та її сателітів, які брали участь у першій окупації	Група армій "Південь"
Армії гітлерівської Німеччини та її сателітів, які брали участь у першій окупації	1-ша танкова група (німецька)
Корпуси гітлерівської Німеччини та її сателітів, які брали участь у першій окупації	3-й армійський корпус (німецький)
Дивізії гітлерівської Німеччини та її сателітів, які брали участь у першій окупації	13-та танкова дивізія (німецька)
Злочини проти єврейських жителів, здійснені гітлерівцями та їхніми союзниками під час окупації	09.1941 р. – розстріляно 3 000 євреїв. Загалом за роки окупації гітлерівці знищили близько 7000 місцевих євреїв.
Нацистські місця примусового утримання людей під час окупації	дулаг №201; шталаг №358
Наявність гетто під час нацистської окупації	гетто
Бой між українськими визвольними формуваннями та РСЧА	13.04.1944 р. на трасі між Житомиром і Києвом відбувся бій між УПА та Військом Польським. Повстанці обстріляли бази 1-ї польської дивізії ім. Т. Костюшка Війська Польського.

Складний пошук

ПОШУК РОЗДІЛИ ЗБІРКИ АРХІВИ КЛЮЧОВІ СЛОВА НАЗВИ ПЕРСОНИ ІНШЕ

Збірки

ЗБІРКИ > [ВВ НКВД ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ 1944-1945](#)

ВВ НКВД проти українського визвольного руху 1944-1

Сортування
Дата, зростання

Знайдено документів: 4082

ІНЖЕНЕРНЕ ОБЕСПЕЧЕННЯ ВОЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ЧАСТИН 16 СТРЕЛЬЦЬКОЇ БРИГАДИ ВВ НКВД ПО БОРЬБІ С БАНДИТІЗМАНІ НАЦІОНАЛІСТІВ В 1944-1945 РОКАХ.

Основними видами работ инженерного обеспечения боевых действий частей 16 стрелковой бригады по борьбе с бандитизмом в условиях лесисто-болотистой местности в Ровенской области, являлись:

1. Инженерное обеспечение маршрута отхода от исходного подразделения до предполагаемого пункта встречи с бандой.
2. Борьба с водными преградами (р.р. Саучь, Горинь).
3. Возвращение бандитских складов и скронов.
4. Обезвреживание верхних заграждений на линии ж.д. и у мостов на шоссе и дорогах.

ЗАВАНТАЖИТИ

Ефремкін
Инженерне забезпечення військових операцій частин 16 стрілецької бригади ВВ НКВД Українського округу за 1944-1945 р.
без дати

ІНСТРУКЦІЯ НАЧАЛЬНИКУ ТИМЧАСОВОГО ГАРНІЗОНУ ПО ОХОРОНІ ВИБОРЧОЇ ДІЛЬНИЦІ ПІД ЧАС ВИБОРІВ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ СРСР 9 ЛЮТОГО 1946 Р.

ЗАВАНТАЖИТИ

без автора
Інструкція начальнику тимчасового гарнізону по охороні виборчої дільниці під час виборів до Верховної Ради СРСР 9 лютого 1946 р.
без дати

СВЕДЕНИЯ

о результатах оперативно-боевой деятельности соединений в частях Внутренних войск НКВД по РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ с 3 августа по 21.X.1944

№ п/п	Наименование	16 СЕР.	20 СЕР.	21 СЕР.	24 СЕР.	16 СЕР.	27 СЕР.	16 СЕР.	16 СЕР.
1.	Ущето бандитов.....	1040	226	279	215	179	277	9	80
2.	Загнано -"	34	72	98	340	57	95	6	44
3.	Задерано -"	185	409	679	1192	190	193	6	94
4.	Задери. бандитовою...	32	36	17	60	49	140	2	64
5.	Задери. дезертиров...	19	96	59	57	66	67	1	14
6.	- " уклон.от прил.в Ю	88	822	218	302	202	301	70	104

ЗАВАНТАЖИТИ

Брагин
Інформація по оперативно-бойовій діяльності Рівненської групи ВВ НКВД Українського округу за період з 3 серпня по 21 жовтня 1944 р.
без дати

СВЕДЕНИЯ

по оперативно-боевой деятельности войск ВВ НКВД украинского округа за второй полугодие / с 1 июля 1943 г. по 1 января 1944 г.

№ п/п	Наименование	17 СЕР.	18 СЕР.	19 СЕР.	34 СЕР.	25 СЕР.	Всего
1.	Остатки от своих частей.....	3902/0	4172/0	5507/0	1870/0	4302/0	15387/0
2.	Вернувшиеся в состав полковников роты	1398/0	985/0	3215/0	1064/0	3909/0	10369/0
3.	Дезертиров	437/0	245/0	1420/0	1645/0	3000/0	5707/0
4.	из резерва	94/19	49/31	12128	29/26	94/44	85/24
5.	Всего документов	2054/8234	2349/6082	2923/16940	2154/14420	8924/25940	24321/53308

ЗАВАНТАЖИТИ

без автора
Інформація по оперативній діяльності військ ВВ НКВД Українського округу за період з 1 липня 1943 по 1 січня 1944 р.
без дати

СВЕДЕНИЯ

о бандпроисшествиях в областях, обслуживаемых Внутренними войсками НКВД Украинского округа.

СВЕДЕНИЯ

о бандпроисшествиях в областях, обслуживаемых соединениями войск НКВД Украинского округа.

СВЕДЕНИЯ

о бандпроисшествиях в областях, обслуживаемых соединениями частей войск НКВД Украинского округа.

СВЕДЕНИЯ

о бандпроисшествиях в областях, обслуживаемых соединениями войск НКВД Украинского округа.

Періодизацію історії та культури України варто розглядати в контексті принципів її вивчення, її методології, зокрема, принципу історизму, що передбачає аналіз усіх явищ життя у послідовному часовому розвитку

Існують різні варіанти періодизації історії взагалі, історії України та української культури

- ✓ стародавня історія (від появи людини на території України (близько 1 млн. років тому) – до утворення східнослов'янської держави – Київської Русі (882 р.))
- ✓ середньовічна історія України (882 – 1647 рр.)
- ✓ нова історія України (1648 – 1917 рр.)
- ✓ новітня історія України (з 1917 р.)

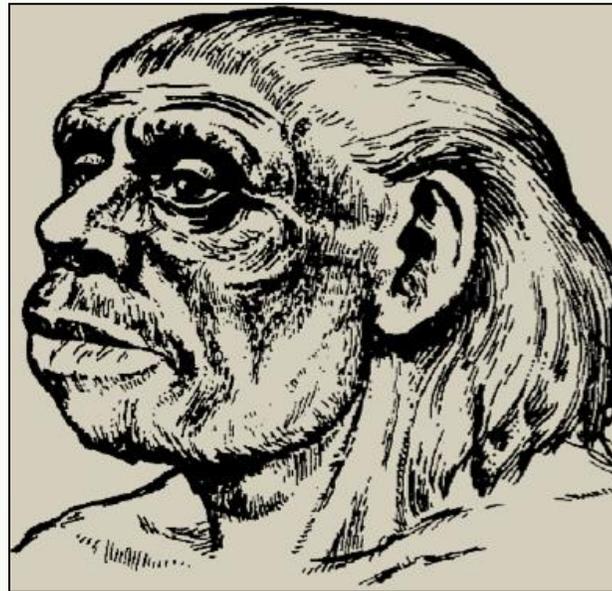
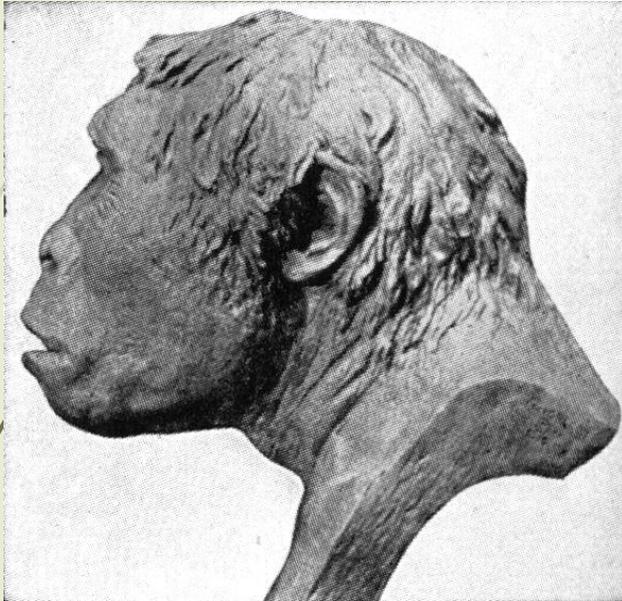
Періодизація стародавньої історії України

<u>Кам'яний вік</u>	Палеоліт (давній кам'яний вік)	ранній	<i>1 млн. – 150 тис. рр. тому</i>
		середній	<i>150 – 40 тис. рр. тому</i>
		пізній	<i>40 – 10 тис. рр. тому</i>
	Мезоліт (середній кам'яний вік)	<i>10 – 7 тис. рр. до н.е.</i>	
	Неоліт (новий кам'яний вік)	<i>7 – 5 тис. рр. до н.е.</i>	
<u>Мідно-кам'яний вік (енеоліт)</u>		<i>4 – 3 тис. рр. до н.е.</i>	
<u>Бронзовий вік</u>		<i>2 – 1 тис. рр. до н.е.</i>	
<u>Залізний вік</u>		<i>з 1 тис. до н.е.</i>	

Перша людина на території України - **1 млн. років тому.**

Види давніх людей на території України:

1. Архантропи – 1 млн. р. тому
2. Неандертальці (палеоантропи) – 150 тис. р. тому
3. Кроманьйонці – 35 тис. р. тому

пітекантроп
(архантропи)

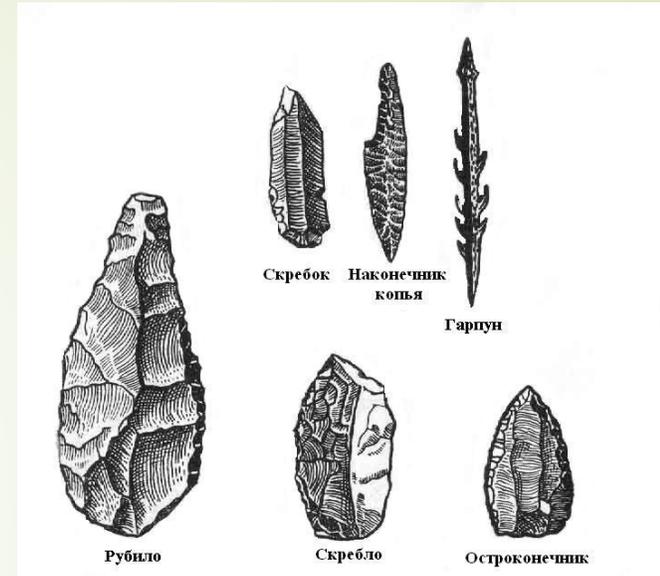
неандерталець
(палеоантропи)

кроманьйонець
(неоантропи)

Кам'яний вік – найдовший культурно-історичний період у розвитку людства, коли основні знаряддя праці виготовлялися переважно з каменю, кістки та дерева. Тривав від появи першої людини до віку обробки металів.

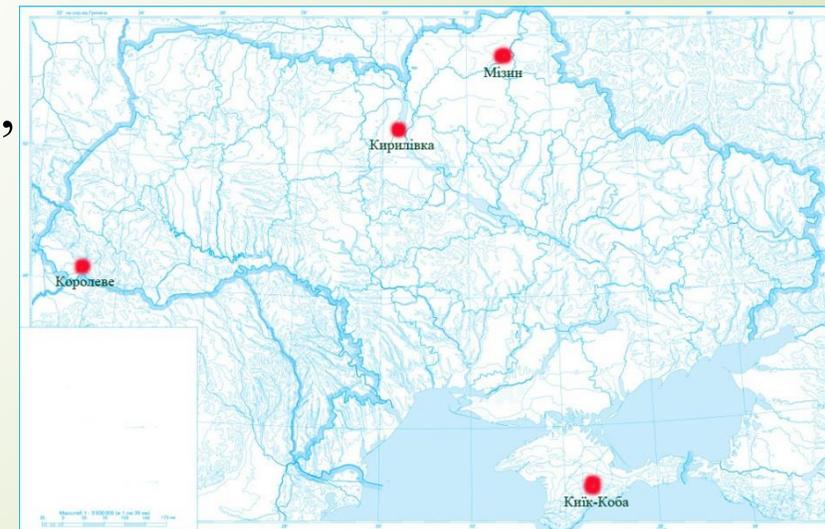
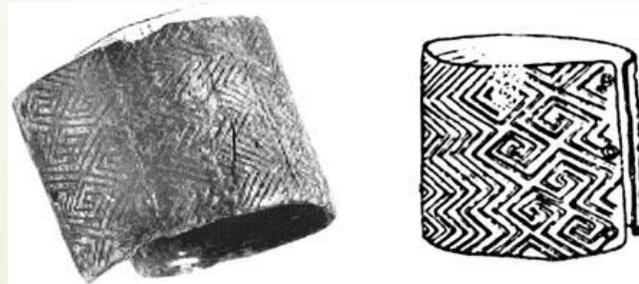
Кам'яний вік поділяють на **три етапи**: палеоліт, мезоліт, неоліт.

- Палеоліт — давній кам'яний вік.
- Мезоліт— середній кам'яний вік.
- Неоліт — новий кам'яний вік.

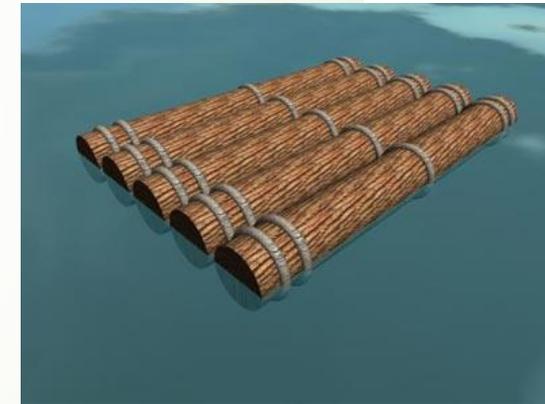
Основні стоянки (короткочасне поселення мисливців палеоліту і мезоліту) давніх людей палеоліту на території України:

- **Королеве** (Закарпаття) – найдавніша на території України,
- **Киїк–Коба** (Крим),
- **Кирилівка** (Київщина),
- **Мізин** (Чернігівщина).

Мезоліт (середній кам'яний вік)

- приручення перших тварин (собаки, свині, кози);
- основні заняття — полювання на невеликих звірів і птахів, рибальство, збиральництво;
- винайдення лука та стріл, човнів і плотів

Близько 35-40 тис. років тому з'являється **кроманьйонець** — людина сучасного типу, яка названа людиною розумною (**Homo sapiens**)

Неолітична революція

перехід від привласнюючих форм господарювання (збиральництва, полювання, рибальства) до відтворюючих (землеробства, скотарства)

Поява землеробства і скотарства підштовхнула людей до винайдення першого штучного матеріалу – **кераміки** (випалена глина).

З неї виготовляли різноманітний посуд для збереження зерна, молока й приготування страв.

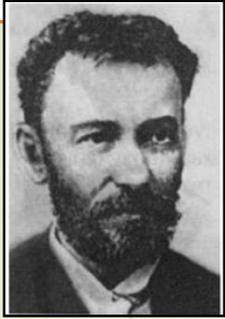
Виникли прядіння і ткацтво, з'явився ще один штучний матеріал – **тканина**.

Неоліт (новий кам'яний вік)

- ✓ неолітична революція;
- ✓ створення нових знарядь праці — мотики, серпа;
- ✓ виникнення нових прийомів обробки каменю — шліфування, свердління, розпилювання;
- ✓ виникнення кераміки, прядіння та ткацтва;
- ✓ демографічний вибух;
- ✓ початок переходу до **патріархату** — епохи в розвитку первіснообщинного ладу, що характеризується керівною роллю чоловіка в родинному, господарському та громадському житті;
- ✓ формування **археологічних культур** (Буго-Дністровська, культура лінійно-стрічкової кераміки)

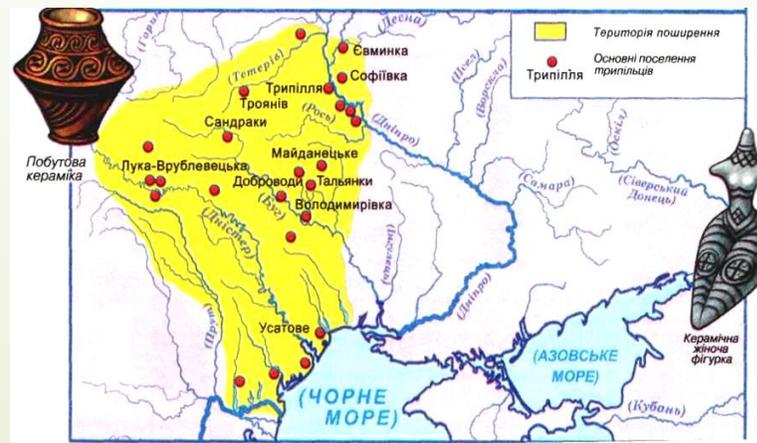
За часів **Енеоліту** люди вже почали використовувати перший метал – **мідь**.

Яскравим представником доби енеоліту в Україні є давньоземлеробська **Трипільська культура** (за назвою с. Трипілья на Київщині, де в **1896 р.** археолог **Вікентій Хвойка** відкрив і дослідив перше поселення цього народу).

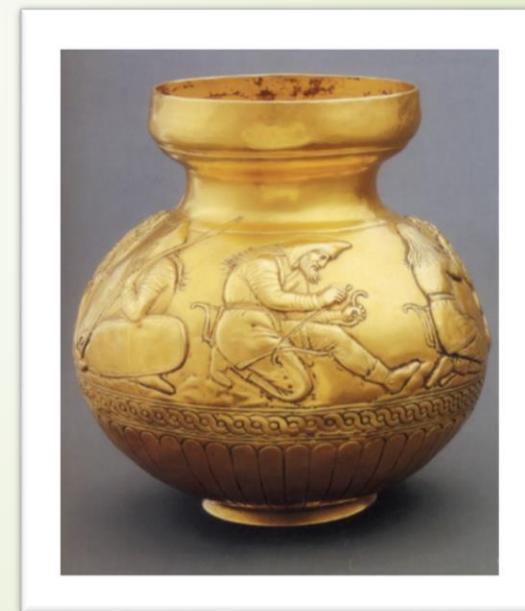
Нині відомі сотні трипільських поселень у межах України, Молдови та Румунії. У IV – III тис. до н.е. племена “трипільців” займали велику територію від Карпат до Дніпра. Поблизу сіл Доброводи, Майданецьке й Тальянки (Черкаська область) знайдено трипільські протоміста – найбільші на той час в Європі.

Термін «культура» вперше зустрічається в античному світі.

Початкове значення – обробка ґрунту, внесення людиною змін у природу.

Культура - це все, що створено людиною.

Періодизація української культури

Основні етапи формування

- ✓ Матеріальна і духовна культура слов'янського світу 1 тис. н.е.
- ✓ Культура Київської Русі
- ✓ Українська культура пізнього середньовіччя та початку нового часу (др. пол. XIII - серед. XVII ст.)
- ✓ Українське національне Відродження (1648-XVIII ст.)
- ✓ Українська культура епохи імперської залежності (XIX – поч. XX ст.)
- ✓ Українське відродження XX ст. Культурні процеси в УРСР.
- ✓ Українська культура на межі XX - XXI ст.

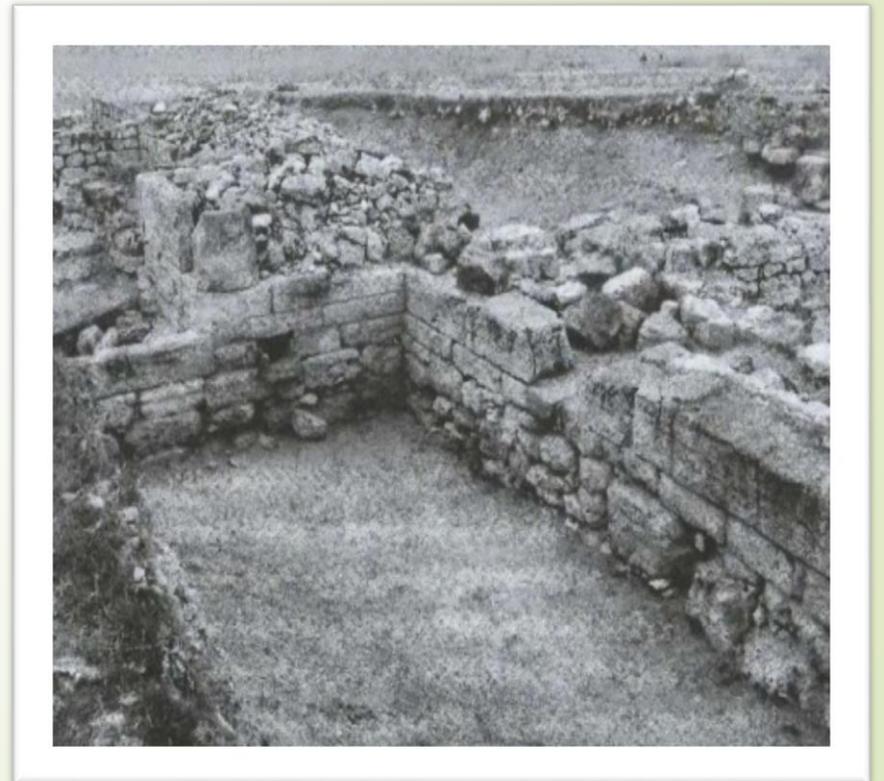
Матеріальна культура

це виробництво матеріальних благ.

Духовна культура

включає знання, форми суспільної свідомості, мораль, право, мистецтво.

Бажаю успіхів у навчанні !

Олена Войтюк